

PARSHAT EIKEV 2015 – SOURCE SHEET

1. DEVARIM, Parshat Eikev, 8:8

”אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֵרָה וְגִפְּן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ”

2. Masechet Sukka, 5b – it’s all about the sizes!

...דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב: שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. שיעורין דאורייתא נינהו, דכתיב ”ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש”, ואמר רב חנין כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר? (חטה לבית המנוגע, דתנן הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידו הוא והן טמאין מיד. היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו, וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד, והן טהורים עד שישהה בכדי אכילת פרס, פת חטין ולא פת שעורין, מיסב ואוכל בליפתן. שעורה דתנן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל. גפן - כדי רביעית יין לנזיר. תאנה כגרוגרת להוצאת שבת. רמון דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורין כרמונים. ”ארץ זית שמן”, ארץ שכל שיעוריה כזיתים. כל שיעוריה סלקא דעתך, הא איכא הני דאמרין, אלא אימא שרוב שיעוריה כזיתים. דבש ככותבת הגסה ביום הכפורים.)

אלמא דאורייתא נינהו! ותסברא, שיעורין מי כתיבי? אלא הלכתא נינהו, וקרא אסמכתא (hint) בעלמא הוא.

3. R. Samson Raphael Hirsch – an ancient secret revealed

המחבר של ספר על השיעורים בהלכה הראה לי פעם את גליונות הדפוס הראשונים של ספרו ומצאתי בהם הערה על הפסוק הזה, הנראית לי חשובה מאוד. הוא מוכיח שם שבעולם העתיק, ולא רק בגבול ישראל, היו נוהגים לקבוע את היחידות של מידות ומשקלות על פי פירות כדוגמת שעורים, זיתים וכו'. מובן שבמסגרת המסחר הבין-לאומי היה צורך לקבוע את פירותיה של ארץ מסויימת אחת לצורך השיעורים האלה. הואיל ופירות ארץ ישראל היו ידועים בעולם כמעולים שבפירות, היו קובעים על פיהם את היחידות למידות ומשקלות, ולא היו קובעים שיעורים על פי שעורים, זיתים סתם, אלא על פי שעורים של ארץ ישראל, זיתים של ארץ ישראל וכו'. נמצא ששבח ארץ ישראל התבטא בכך שפירותיה היו מקובלים בכל מקום כיחידות לצורך קביעת המידות והשיעורים. לצערי נשתכח ממני שם המחבר, וגם אינני יודע אם יצא ספרו לאור בשלמות.

4. Meshech Chochma – the secret of Birkat Hamazon

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַתְךָ לָךְ :
מנין לברכת המזון מן התורה, שנאמר (״ואכלת ושבעת וברכת״ וכו׳. אין לי אלא
לאחריו, לפניו מנין? אמרת קל וחומר, כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב, לא כל
שכן?!... ואין לי אלא ברכת המזון, ברכת התורה מנין? אמר ר׳ ישמעאל קל וחומר, על
חיי שעה מברך, על חיי עולם הבא לא כל שכן?! [ברכות, מח, ב]. ובפרק מי שמתו אמר
ר׳ יוחנן: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון
לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר. ומסיק שם דברכה שלפניה הוא מדרבנן, וכן
בדברי תורה. וטעמא נראה, דאם נעיין על התשלום על גמול הטוב שגמל לו הקב״ה
אז הוא קו״ח מעליא: ׳מה על חיי שעה מברך, על חיי עולם לא כל שכן?!״ וכן מה
כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן?! שזה תודה וברכה עבור גמולו שגמל
אליו השי״ת. אך באמת אין הברכה על זה בלבד, רק הוא ענין ומכוון אחר, שכשאוכל
ושבע אז הוא עלול לבעט, וכמו שאמר הכתוב (פסוקים יב, יד) ״פן תאכל ושבעת וכו׳
ושכחת את ה׳ אלקיך״.... לכן צוה השי״ת שכשיאכל וישבע, יזכיר שם אלקים בתודה
ויברכנהו ויזכור כי ״הוא הנתן לך כח לעשות חיל״ (פסוק יח) ומידו לוקח האוכל
למלאות נפשו כי ירעב. הראה לנו טעם הברכה, שלא יקשיח לבבו מדרכי השי״ת
ועדותיו. וזה יתכן דוקא כשהוא שבע, לא כשהוא רעב.

אכן בדברי תורה מעיקרא כי עביד, אדעתא דנפשיה עביד (פסחים סח, ב), שלומד
ליעשות רב לקנות חכמה. ואם לא יזכיר השי״ת, כי התורה היא חיינו ואורך ימינו, ובה
חנן את נפש הישראלי באצילות חכמתו יתברך, יתגאה ויעשנה קרדום (axe) להתעטר
בה, ויוכל היות סם מות למשמאילים בה (שבת פח, ב), וכמו שאמרו על זה ״יערף
כמטר לקח״ שדברי תורה ממיתים אותם. לכן צוה השי״ת ״כי שם ה׳ אקרא - הבו
גודל לאלקינו״, ובזה יבוא לקיום התורה לשמה וללמוד אותה לשם יוצרה.... אבל
כשלמד, אז אינו צריך ברכה, כי ״מצאי מצא חיים״ (משלי ח, לה).... והתורה שמו של
הקב״ה, והדבק בה דבוק בשמו יתברך, כי מעון השי״ת היא התורה..... וזה דברי
הגמרא ערכין (ד, א): ״הכל חייבים בזימון (כהנים לויים וישראלים). כהנים, פשיטא!
לא צריכא דקאכלי קדשים...״.... פירוש, דסד״א כיון שזה האכילה הוא ענין דתי וחוק
ומצוה, ואם כן האכילה זו אינה גורמת לידי עון, ואינו צריך לברך, קמ״ל דאף באכילת
קדשים צריך שלא יהא דעתו זחה עליו. כי אע״פ שמצוות לאו ליהנות ניתנו, בכל זאת
הנאת הגוף דאיכא בהדיה לא בטיל....